

L'APORTACIÓ TOPONÍMICA DELS CRONISTES LOCALS

Alfonso VILA MORENO

Evidentment l'aportació del col·lectiu dels Cronistes Oficials al capítol dels estudis toponímics no sobreix ni pel cabal quantitatiu dels treballs publicats ni tampoc per l'altura i qualitat d'estos i no cap la comparació ab els procedents del camp filològic; però és de notar que, vista globalment i deixant per tant de banda casos particulars, esta producció queda diferenciada de la específicament filològica per la metodologia emprada i és això lògica conseqüència de la distinta formació que han rebut i assolit els components dels respectius col·lectius.

L'ofici de Cronista es pot escarbar en el temps i trobar-lo inserit entre els estols d'escrivans, lletraferits i cortesans que s'ajuntaven en les corts reals i senyoriales en els inicis de l'Edat Moderna i el Renaixement. Ara bé, el procés d'oficialisació, generalització i tecnificació de tal distinció municipal és recent i, passant per dalt nomenaments excepcionals, podem dir que el Cronista Oficial com a càrrec honorífic municipal naix durant el regnat d'Alfons XIII i es fa "obligatori" per als municipis de València en 1954, com a fruit de les gestions de Vicent Badia Marin a prop del Govern Civil en l'època de Diego Salas Pombo, qui firma les escaients circulars (especialment la del 17 de desembre de 1954) exigint als alcaldes de la província el nomenament d'un Cronista Oficial en cada municipi. Actuació que seguien d'immediat els governadors de Castelló i Alacant

La decidida espenta d'un grup d'intel·lectuals regionalistes en què estaven Santiago Bru, Francesc de P. Momblanch, Juan Josep López Laguarda, Ricardo García de Vargas, Josep Senís, Enric Matalí, Josep Lacreu, Vicent Gascón... i l'acollida legal donada pel Centre de Cultura Valenciana (hui RACV) va permetre que en el mateix any 1954 ja es tinguera una Assemblea Provincial i que dos anys després s'iniciaren les Assemblees Generals que han continuat sense interrupció en cada mes d'octubre dels anys pars, havent-se celebrat la número XX l'any passat.

Encara que en arribar l'autonomia el governador Eugeni Burriel es va desentendre de les qüestions protocol·làries tipificades en les primeres circulars i, en 1989, el col·lectiu va decidir constituir-se en Associació, deixant la tutela de la RACV (de la que era una Secció), ni el marc legal de proposta i nomenament, ni la metodologia de treball ha canviat substancialment. Per tant el Cronista Oficial continua siguent, en trets generals, un erudit local sense uns estudis universitaris ni una formació històrica adient en la major part del casos i vinculat encara, directa o indirectament, a l'àmbit de l'administració municipal (un empleat de l'ajuntament o jutjat, mestre, rector o, inclús, ex-alcalde o ex-concejal), degut a la seua condició de càrrec vitalici (i tanmateix honorari, sense cap retribució).

Metodològicament tampoc s'han sofert canvis, perquè fa molts anys que no s'ha fet cap curset de formació i, ni en les reunions de la Junta de Govern ni en les Assemblees, s'insisteix en aquest aspecte formatiu. Per altra banda la temàtica predominant sol centrar-se en la recollida d'informació documental, de vegades purament anecdòtica i quasi sempre carent de sentit crític, en el recurs a copiar els clàssics de la historiografia regional i en la replega i fixació dels costums, el folklore, les devocions i les tradicions que van perdent-se.

Si tenim en conte que també hi ha Cronistes d'un nivell d'erudició franca-ment elevat —podria fer esment de S. Bru, J. Sánchez Adell, A. Ferrando, J. Martínez Ortiz, J.Mª Soler i els presents A. Ventura, J. Ramon Sanchis, R. Haro i A. Bernabeu— i que jo mateix em considere Cronista en aquest sentit "tradicional", vos adonareu que no intente fer una crítica, sinó tan sols una descripció dels precedents que "justifique" la metodologia divergent que emprem a l'hora d'afrontar la temàtica toponímica, que sol ser constant en els tractats d'història local.

Davant l'investigació de caire filològic, el Cronista intenta explicar els termes toponomàstics del seu àmbit territorial recurrent a les explicacions donades pels clàssics —quasi sempre fabulacions—; però també acudint a l'història oral, a la documentació dels arxius locals o, senzillament, al coneixement del propi entorn i d'eixa manera pot donar solució a formes toponomàstiques que, intentades resoldre per mig de principis i lleis lingüístiques, ens donarien molts maldecaps.

No es pot dir, però, que front a la investigació filològica sistematitzada intentem presentar una metodologia historicista menys convencional perquè no es tracta de dos concepcions antagòniques sinó complementàries i este és el sentit que voldria tinguera esta breu intervenció, donant a conèixer els treballs dels Cronistes Oficials valencians en els últims anys i dins de l'àmbit local.

Seria convenient que, abans de l'estudi profund de cada terme municipal, el filòleg revisara els antecedents històrics publicats i seria, per aixó, ben interessant el buidatge de tal temàtica, projecte que m'haguera abellit preparar en esta ocasió; però l'extensió del treball m'ha vençut. Caldria revisar no sols més d'un centenar d'històries locals, sinó també milers de revistes i, especialment, programes de festes i aixó no està al meu abast.

He de contentar-me en remetre a cadascun dels interessats en el tema a la revisió de la bibliografia del lloc a estudiar i presentar la llista de les troballes fetes en el buidatge del que podríem anomenar publicacions oficials de l'Associació, és a dir les memòries de les Assemblees —s'han publicat les corresponents a la 1^a, la 2^a i totes entre la núm. 7 i la 19— i el bolletí titulat "Cronicó" que naixqué, en periodicitat trimestral, en 1979 i ara va pel número 64.

La relació que segueix queda, d'esta manera, molt curta i pobra; però pot ser representativa del que en l'àmbit geogràfic de cada investigador es pot trobar si algú creu profitós acudir al respectiu Cronista Oficial o algun membre de la pròpia Associació.

- PRIMITIU, N: "Toponimia del término de una población". *Memòria de la 1ª Assemblea*; València, 1960.
- GINER, C: "L'onomàstica en la Vall de Pego". *Memòria de la VII Assemblea*; València, 1970.
- LORENS RAGA, L.: "Folclore i toponimia moncadense". *Memòria de la VIII Assemblea*; València, 1972.
- GINER, F.: "Els cronistes i la toponimia". *Memòria de la VIII Assemblea*; València, 1972.
- BRU VIDAL, S.: "Introducción a un estudio toponímico de la comarca saguntina"; *Memòria de la IX Assemblea*; València, 1974.
- LACREU SENA, J: "Toponimia d'Alfajar: Rabisanxo". *Memòria de la IX Assemblea*; València, 1974.
- BEGUER, Vt.: "El nom de Torrent"; *Memòria de la XI Assemblea*, València, 1978.
- VAÑÓ, F.: "Toponimia botairentina en la época del Rey Jaime I"; *Memòria de la XI Assemblea*. València, 1978.
- PALOMARES, E.: "La historia de Sinarcas a través de sus topónimos"; *Memòria de la XIII Assemblea*. València, 1982.
- BEÛT, E.: "Geografía i Toponimia"; *Memòria de la XIII Assemblea*. València, 1982.
- BRU, S.: "Toponomàstica maior: Saguntum"; *Memòria de la XIV Assemblea*. València, 1984.
- DOMINGO, D.: "Nombres de lugar de Alcablas y tierras colindantes"; *Memòria de la XIV Assemblea*. València, 1984.
- ALBA, B.: "Etimología y definición de la palabra 'Aras' y sobre el origen de la villa de Aras y su escudo"; *Memòria de la XIV Assemblea*. València, 1984.
- COMBA, A.: "El nombre de 'Algar' en la geografía española"; *Memòria de la XVI Assemblea*. València, 1988.
- BRU, S.: "El 'Llibre del Repartiment' i Morvedre. Consideracions històriques. Toponimia i Antroponimia"; *Memòria de la XVII Assemblea*. València, 1990.
- VILA, A.: "Toponimia de l'Alcúdia de Crespins"; *Memòria de la XVIII Assemblea*. València, 1992.

- GRINÓ, A.: "El 700 aniversari del nom d'un poble: Quart de Poblet 1287-1987"; *Memòria de la XVIII Assemblea*. València, 1992.
- ROIG, A.: "Toponimia rural del terme de Guadassuar"; *Memòria de la XIX Assemblea*. València, 1992.
- GRINÓ, A.: "Els malnoms o renoms"; **Cronicó** núm. 5-6, 1979.
- VILA, A.: "Sobre el topónimo Novelé"; **Cronicó** núm. 15, 1982.
- NEBOT, N.: "Dos topónimos Vialeva y Torralba del Pinar"; **Cronicó** núm. 15, 1982.
- VILA, A.: "Errores toponímicos"; **Cronicó** núm. 33, 1987.
- MARTÍ, J.: "Toponimia urbanística de Villanueva de Castellón"; **Cronicó** núm. 35 (1986), 36 (1988), 40, 41, 43 (1990), 45, 46, 48 (1991), 55, 56 (1993), 59,60 (1994), 63,64 (1995).
- BRU, S.: "A l'entorn d'un nou descobriment: Saigantha, forma toponomàstica desconeguda"; **Cronicó** núm. 51, 1992.
- BRU, S.: "Arribà Sagunt a dur el nom de *Cartago*?"; **Cronicó** núm. 52, 1992.
- MESTRE, J.: "¿Alcalalí o Alcanalí?"; **Cronicó** núm. 57, 1993.